

Jussi Särkelä
7.11.2019

82-vuotias facebook-kaverini kirjoitti toissapäivänä: Meiltä ikäihmisiltä kysellään, miten pärjäämme digitaalisessa maailmassa. Vastaukseni on lyhyt. Hyvin. Älypuhelin ja perheen digiosajaajat, kaksi lastenlasta ovat asentaneet kaikki sovellukset, joita on helppo käyttää. No entäs analoginen maailma. Tärkeä on vuoronumero ja sitä tarvitaan kaikkialla. Mutta ehkä tärkein on hätänumero, johon vastataan välittömästi asiallisesti ja selkeästi ja apu tulee heti. Ja kun viedään terveyskeskukseen ei sanota niin kuin minulle, että olette kyllä hoidon tarpeessa, mutta ei ole lääkäriaikoja, mutta pääsette hoitotakuujonoon ja teihin otetaan kirjeellä yhteyttä lähiaikoina. No miten on kalenterin laita. Se on yksinkertainen. Päivämäärä ja kellonaika näkyy kännykässä. Muu on yksinkertaista. Lääkedosetti jakaa viikonpäivät. Ja meillä on tarkka kontrolli, että lääkkeet ovat oikein ja kohdallaan ja ne otetaan ajallaan.

HYVÄT KUULIJAT

Kytken saamani otsikon laajempiin yhteyksiinsä.

Sadassa viidessäkymmenessä vuodessa on hypätty puumerkistä kirjoitus- ja lukutaidon kautta digiaikaan. Jokaisessa hypyssä osa ihmisistä on jäänyt nykyajan vaatimaa uutta taitoa vaille, syrjäytynyt.

Tässäkin salissa lienee henkilöitä, jotka ovat vielä 1970-luvulla ottaneet vastaan asiakirjoja, joiden allekirjoituksena oli puumerkki. Omalle kohdalleni näitä sattui joitakin käsivarsien Lapissa.

Kaikilla ei ollut mahdollisuutta 1500-luvulla yleistyneen puumerkin käyttöön. Oikeus siihen oli pääasiassa talollisilla. Itse kohtaamani puumerkkien käyttäjät olivat naisia.

Vuonna 1880 viisitoista ikävuotta täyttäneestä maaseudun väestöstä joka neljäs osasi lukea, mutta kirjoittaa osasi vain seitsemän prosenttia. Luku- ja kirjoitustaidon omaksui ensin varakkaisto ja miehet. Erityisesti isän velvollisuus oli lukea perheelleen Raamattua. Vuonna 1930 lukutaitoisia koko maan maaseutuväestössä oli jo kaksi kolmasosaa, mutta esimerkiksi silloisessa Vaasan läänissä joka viides ihminen oli sellainen, joka osasi vain lukea, ei kirjoittaa. Kaupungeissa luku- ja kirjoitustaito levisivät maaseutua nopeammin.

Kirjoitustaidon hyödyntäminen edellytti kynää ja pyyhekumia. Niistä on nyt loikattu tietokoneeseen ja älylaitteisiin. Niiden käyttö edellyttää hyvää luku- ja kirjoitustaitoa. Myös nyt osa ihmisistä syrjäytyy ja seuraavissa hypyissä – joiden sisältöä emme kykene edes kuvittelemaan – osa syrjäytyy taas, mutta kaikki ovat silloin omaksuneet nykyisten "älylaitteiden" käytön.

Tämän hetken huolestuttavin älylaitteista syrjäytyneiden joukko kuuluu 15-24-vuotiaisiin ja toisaalta 55-65-vuotiaisiin. Useiden tutkimusten ja selvitysten mukaan Suomessa on huolestuttavan suuri joukko ihmisiä, joiden luku- ja kirjoitustaito on heikentynyt. Nuorten kohdalla puhutaan jopa 40 000 ihmisestä.

Ikäihmiset ovat rakentaneet hyvinvointi Suomen. Tänä aikana yhteiskunnassa on tapahtunut valtava tekninen kehitys ja tapojen uusiutuminen sekä kulttuurinen murros. Tämän päivän ikäihmiset ovat tottuneet opettelemaan uusia asioita. Yksinomaan tästä syystä ikäihmiset kantavat vanhusviisautta.

Yleistäen voidaan todeta, että jokaisella suomalaisella ikäihmisellä on valmius astua digimaailmaan. Kyse on siitä, koetaanko siihen tarvetta ja onko motivaatio riittävä tuon tarpeen toteuttamiseen. Kaksi vuotta sitten neljänsadan jäsenen Myyrmäen Eläkkeensaajien keskuudessa tehdyssä kyselyssä 39 prosenttia kertoi hallitsevansa tietokoneen käytön hyvin, 29 prosenttia kertoi hallitsevansa tietokoneen käytön, mutta haluavansa oppia sitä paremmin, 12 prosenttia kertoi, että ei hallitse tietokoneen käyttöä, mutta haluaisi oppia sen ja joka viides kertoi, että ei hallitse tietokoneen käyttöä, eikä ole edes kiinnostunut sen oppimisesta.

Ikäihmisten tietokoneen käytön opetukselle on siis suuri tarve. Vantaalla erityisen panoksen tähän antaa kirjastotoimi. Kirjastot luovat kirjastotoimen johtaja Mikko Vainion mukaan puitteet tietokoneiden käytön opetukselle. Varsinaisesta opetuksesta vastaavat Enter ry ja sen vertaisohjaajat, kirjaston antaman opetuksen jäädessä Enterin opetusta vähäisemmäksi. Puitteiden luominen tarkoittaa asianmukaisten tilojen järjestämistä, tilaisuuksien markkinointia ja yhteistyöverkostojen luomista, kuten yhteistyösuhteiden luomista pankkien kanssa. Myös Vantaan Aikuisopistossa on hankkeita, joissa opetetaan tietokoneen käyttöä aikuisille. Vanhusneuvosto on kiinnittänyt opiston huomiota siihen, että kaikilla opetusta haluavilla ikäihmisillä ei ole asianmukaisia laitteita. Opiston tulisi ne järjestää.

Vanhusneuvoston tehtävä ei ole järjestää toimintaa. Sen tehtävä on tässäkin tapauksessa kiinnittää huomio siihen, että tietokoneen käyttöä opetetaan jokaiselle sitä haluavalle ikäihmiselle. Kirjaston osalta Vantaan vanhusneuvosto on todennut, että digitalisaatio ei saa korvata kirjaston henkilökuntaa. Palvelut eivät myöskään saa riippua laitteen hankinnasta tai siitä, että pääsee liikkumaan laitteen luokse.

Vantaan luottamushallinto on paperiton. Käytännössä vain talousarvioesitys ja talousarvio painetaan. Jokaiselle annetaan tabletti, myös vanhusneuvoston jäsenille. Siis kaikki kokouskutsut liitteineen lähetetään digitaalisena.

Vanhusneuvostossa on käsitelty säännöllisesti digiasioita. Olemme todenneet, että digiaikaan siirtyminen tapahtuu Vantaalla kokolailla hallitusti. Jokainen ikäihminen saa halutessaan siihen koulutusta. Toisaalta olemme painottaneet, että perinteiset palvelut ovat edelleen tärkeitä.

Yli Suomen tunnetun Apotti-potilastietojärjestelmän kalleuden ja käyttöönoton hankaluuksien ansiosta digiasiat ovat jokaisen vantaalaisen huulilla. Asiakasportaali Maisa otettiin käyttöön viime kuussa. Maisaa voi käyttää joko älypuhelinsovelluksella tai internet-selaimella. Maisaan kirjaudutaan vahvalla tunnistautumisella (verkkopankkitunnistautuminen) ja ensimmäisellä kirjautumiskerralla hyväksytään sen käyttöehdot. Maisassa voi myös valtuuttaa läheisen hoitamaan asioita puolestaan, jolloin on mahdollista esimerkiksi varata hoitoaika toisen puolesta. Lääkärille ei kuitenkaan ole mahdollista varata aikaa Maisan kautta, koska ensin täytyy tehdä hoidontarpeen arviointi. Maisassa on myös sellaisia hyödyllisiä ominaisuuksia, kuten muistutusten ja ilmoitusten vastaanottaminen sekä omaseuranta.

Koska Maisa on asiakasystävällinen, se uskoakseni rohkaisee ikäihmisiä käyttämään digitaalisia palveluja laajemminkin.

Vanhusneuvoston toimintasuunnitelmaan tulee ensi vuodelle ikä- ja muistiystävällisen kaupungin teemat. Digiasiat ovat siinä vahvasti mukana.

Kiitos